

8. kapitola

Inflace

Úvod

Inflace je jedním z fenoménů vývoje ekonomik, který budí značnou pozornost nejen mezi ekonomy, ale i mezi politiky a obyčejnými lidmi. Inflace je chápána jako něco, co má negativní dopad na život lidí. Vlády a centrální banky proto často zasahují, aby inflaci snížily. Obecně můžeme říci, že inflace není v posledních letech ve většině vyspělých zemích klíčovým makroekonomickým problémem. V této kapitole si vysvětlíme, jak je míra inflace v ekonomice zjišťována. Zároveň si podrobně vysvětlíme vzájemný vztah mezi dvěma základními makroekonomickými ukazateli: mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti

8.1 Měření inflace

Definice inflace: znamená růst všeobecné cenové hladiny

Všeobecnou cenovou hladinu by šlo popsat jako průměrnou cenovou hladinu v ekonomice. Její růst znamená, že musí růst ceny všech statků a služeb. Některé mohou stagnovat nebo dokonce i klesat, ale v průměru ceny rostou. Při inflaci klesá kupní síla peněz, rostou-li ceny pak za stejný obnos peněz si můžeme koupit méně. Víme již, že inflace je růst všeobecné cenové hladiny. Jak se ale všeobecná cenová hladina zjišťuje? K jejímu zjištění se běžně využívají tři základní cenové indexy:

- Index spotřebitelských cen
- Index cen výrobců
- Deflátor hrubého domácího produktu

Index spotřebitelských cen (CPI)

Index spotřebitelských cen je nejpoužívanější cenový index pro zjišťování inflace. Statistikové každý měsíc zjišťují ceny určitého koše statků a služeb. Statky a služby byly zařazeny do koše podle výdajů průměrné domácnosti v určitém roce. Tento rok se nazývá rokem základním a u nás je to v současnosti rok 2005. V současnosti tento koš obsahuje 729 statků a služeb, které jsou agregovány do 12 skupin. CPI se zjišťuje tak, že statistikové pravidelně měsíčně zjišťují v obchodech ceny jednotlivých statků a služeb. Z toho vyplývá, že zjištěné ceny v sobě obsahují i nepřímé daně, jako jsou daň z přidané hodnoty nebo spotřební daně.

Postup pro zjišťování CPI je následující: statistikové nejdříve vydělí cenu statku ve sledovaném období (roce) cenou tohoto statku v základním období a tento podíl pak vynásobí váhou tohoto statku v celém spotřebním koši. To udělají u všech statků a služeb obsažených ve spotřebním koši a provedou jejich součet. Tak dostanou průměrnou cenovou hladinu ve sledovaném období (roce).

Neboli pomocí vzorečku:

$$\text{CPI} = \frac{\sum_{i=1}^n p_{t,i} * q_{0,i}}{\sum_{i=1}^n p_{0,i} * q_{0,i}}$$

$p_{t,i}$ = cena statku i v období t ,

$p_{0,i}$ = cena statku i v základním období 0

$q_{0,i}$ = množství statku i v základním období

Kde $p_{i,t}$ je cena i -tého statku či služby ve sledovaném roce, $p_{0,i}$ je cena tohoto statku či služby v základním období a w_i je váha tohoto statku v celém spotřebním koši.

Index cen výrobců (PPI)

Protože píšeme index, mohlo by se zdát, že se jedná o jeden index. Ve skutečnosti se sleduje několik indexů. Český statistický úřad např. sleduje: index cen zemědělských výrobců, index cen průmyslových výrobců, index cen stavebních prací atd. PPI je založen na stejném principu jako CPI v tom smyslu, že zde opět existuje určitý fixní koš. Tento koš má ale jiné složení než CPI.

PPI je důležitý, neboť vypovídá o konkurenceschopnosti výrobců. Změny v PPI se také většinou časem promítají do indexu spotřebitelských cen.

Deflátor hrubého domácího produktu

Deflátor HDP je posledním cenovým indexem. Deflátor zjistíme tak, že vydělíme nominální HDP reálným HDP a tento podíl vynásobíme 100.

NOMINÁLNÍ HDP

$$\text{DEFLÁTOR HDP} = \frac{\text{NOMINÁLNÍ HDP}}{\text{REÁLNÉ HDP}} * 100$$

V deflátoru HDP jsou zachyceny všechny statky a služby vyprodukované v dané ekonomice, neexistuje zde tudíž žádný fixní koš vybraných produktů.

Míra inflace

Pomocí výše uvedených cenových indexů zjistíme všeobecnou cenovou hladinu. Inflaci často vyjadřujeme jako míru inflace, neboli procentní změnu za nějaké časové období.

Chceme-li např. zjistit meziroční míru inflace v roce 2004, vypočítáme nejdříve všeobecnou cenovou hladinu (pomocí CPI) v roce 2003 a v roce 2004. Meziroční míru inflace poté dostaneme následujícím způsobem:

$$\pi_{04/03} = \frac{CPI_{2004} - CPI_{2003}}{CPI_{2003}} * 100$$

Kde π je míra inflace.

Zde jsme použili k výpočtu míry inflace index cen spotřebitelských cen (CPI), ale stejně tak bychom mohli použít index cen výrobců (PPI) nebo deflátor HDP.

Deflace a dezinflace

Pro opak inflace se vžil pojem deflace, neboli jedná se o pokles všeobecné cenové hladiny. Dezinflace je pokles tempa míry inflace. Jestliže by všeobecná cenová hladina v prvním roce vzrostla o 5 % a ve druhém roce pouze o 3%, jedná se o dezinflaci. Jestliže ale ve druhém roce všeobecná cenová hladina klesne o 2%, jedná se o deflaci.

8.2 Příčiny inflace

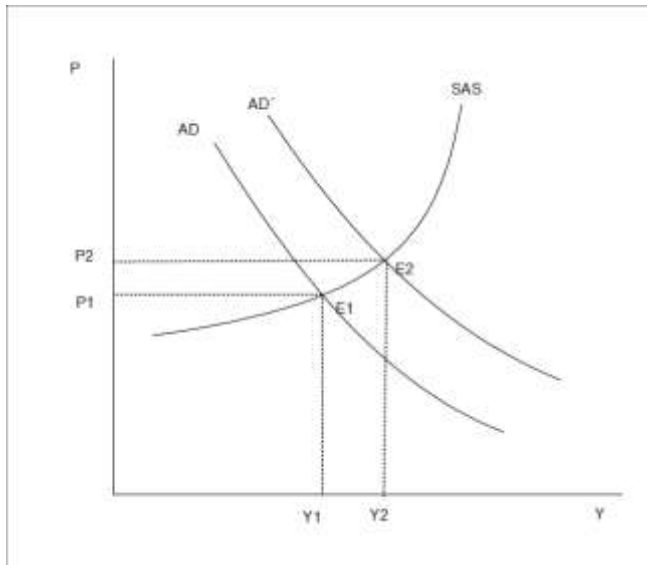
Z hlediska příčiny rozeznáváme tři základní typy inflace:

- Poptávkovou inflaci
- Nabídkovou inflaci
- Setrvačnou inflaci

Poptávková inflace

Poptávková inflace je způsobena pozitivním poptávkovým šokem. Tento pozitivní poptávkový šok může být způsoben vším, co vede k posunu křivky agregátní poptávky doprava. Jedná se o růst vládních výdajů, růst investičních výdajů firem, růst spotřebních výdajů domácností, zvýšení čistého exportu a nebo zvýšení peněžní zásoby ze strany centrální banky.

Poptávková inflace

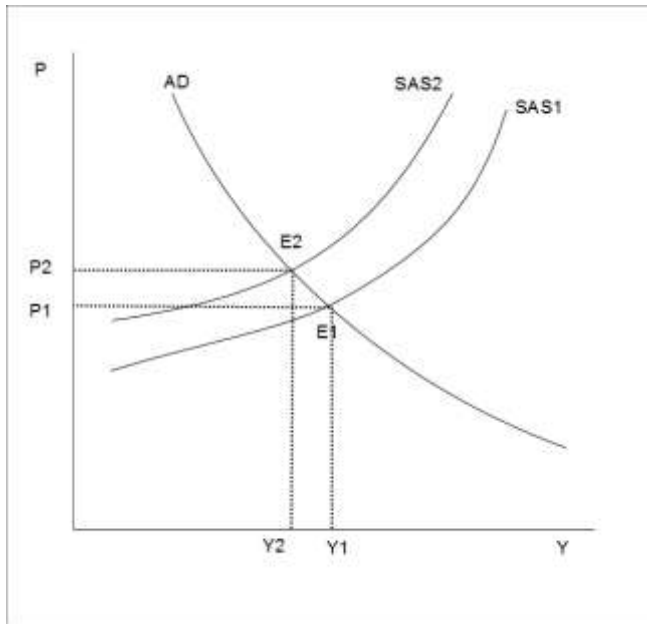
Původní rovnováha byla v bodě E_1 při rovnovážném Y_1 a rovnovážné cenové hladině P_1 . Nyní dojde k pozitivnímu poptávkovému šoku – například vláda provede fiskální expanzi, zvýší vládní nákupy statků a služeb (G). Křivka agregátní poptávky se posune doprava a nová rovnováha se ustanoví v bodě E_2 . Přitom došlo k růstu cenové hladiny na P_2 a zároveň se produkt zvýšil na Y_2 .

Nabídková inflace

Nabídkové inflaci se často říká nákladová. V tomto případě z důvodu růstu nákladů klesá agregátní nabídka – křivka krátkodobé agregátní nabídky (SAS) se posune nahoru – firmy při růstu nákladů budou ochotny nabízet stejné množství produkce pouze za vyšší ceny. Co si představit pod růstem nákladů? Jedná se například o zvýšení nominálních mezd nebo růst světových cen surovin.

Původní rovnováha byla v bodě E_1 při rovnovážném Y_1 a rovnovážné cenové hladině P_1 . Nyní dojde k negativnímu nákladovému šoku – zvýší se ceny ropy na světových trzích. Křivka agregátní nabídky se posune nahoru a nová rovnováha se ustanoví v bodě E_2 . Cenová hladina vzroste na P_2 . Všimněte si, že na rozdíl od poptávkové inflace zde dochází k poklesu produkce.

Nabídková inflace

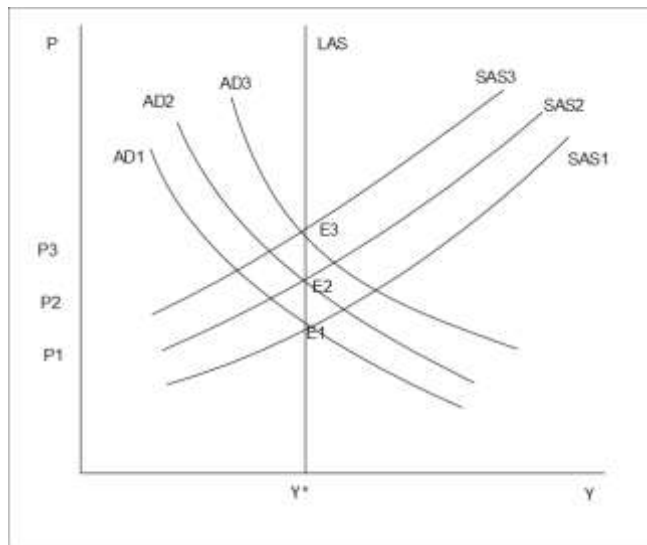

Klasickým ilustračním příkladem nabídkové inflace jsou tzv. ropné šoky v 70. letech minulého století. V roce 1973 vypukla tzv. Jom-kippurská válka mezi Egyptem a Izraelem. Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) zvýšila cenu ropy a zároveň bylo na některé státy v čele s USA uvaleno embargo na vývoz ropy. Cena ropy kvůli tomu vzrostla ze 3 dolarů za barel na 12 dolarů. Obě země stabilizovaly v následujících letech po tomto prvním ropném šoku svou míru inflace. V roce 1979 však nastal druhý ropný šok, spojený s pádem iránského šáha. Cena ropy se v roce 1980 vyšplhala až na 36 dolarů za barel.

Setrvačná inflace

Setrvačná inflace je spojena s tzv. inflačním očekáváním. Zaměstnanci při kolektivním vyjednávání o mzdách očekávají určitou míru inflace, banky při stanovování výše úroků z úvěrů očekávají určitou míru inflace, také firmy při stanovování cen svých výrobků vycházejí z očekávaného nárůstu cen surovin.

Setrvačná inflace

Původní rovnováha byla v bodě E_1 při rovnovážném Y_1 a rovnovážné cenové hladině P_1 . Protože však zaměstnanci očekávají určitou míru inflace, budou požadovat nárůst mezd minimálně ve stejné výši (reálná mzda by se nezměnila). Pokud firmy vyhoví požadavkům zaměstnanců, zvýší se jim náklady. To povede k nepříznivému nabídkovému šoku a křivka krátkodobé agregátní nabídky by se posunula nahoru (SAS_2). Při stejné agregátní poptávce by se produkt dostal pod svou potenciální úroveň a vzrostla by nezaměstnanost. Na to bude reagovat vláda zvýšením svých výdajů a nebo centrální banka zvýšením peněžní zásoby, a v důsledku toho se křivka agregátní poptávky posune doprava (AD_2). Novým bodem rovnováhy bude bod E_2 při stejném (potenciálním produktu) a vyšší cenové hladině (P_2). Tento bod ale není konečný – zaměstnanci opět očekávají míru inflace, opět budou požadovat nárůst mezd a firmám rostou náklady. Křivka krátkodobé agregátní nabídky se znovu posune nahoru (SAS_3). Dochází k poklesu produktu, růstu nezaměstnanosti, a v důsledku toho vláda zvýší vládní nákupy nebo centrální banka zvýší peněžní zásobu a křivka agregátní poptávky se posune doprava (AD_3). Novým bodem rovnováhy bude bod E_3 , ale pouze krátkodobě, neboť celý postup se bude dále opakovat.

Postupné zvyšování inflace, které jsme právě popsali, se nazývá mzdově inflační spirála.

8.3 Závažnost inflace

Inflaci z hlediska její závažnosti můžeme rozdělit na tři typy: mírnou inflaci, pádivou inflaci a hyperinflaci.

Německá hyperinflace po 1. světové válce

Versailleská smlouva stanovila zodpovědnost Německa za všechny škody způsobené vládám a občanům zemí Dohody německou válečnou agresí. Největší ranou pro Německo byla ztráta jeho území. Alsasko-Lotrinsko bylo navráceno Francii. Většina západního Pruska a část Horního Slezska připadla nově vzniklému Polsku. Sárské údolí, které bylo bohaté na zásoby uhlí, bylo na dobu 15 let odděleno od Německa. Německo přišlo také o své kolonie. Navíc muselo Německo odevzdat velkou část obchodního loďstva, lokomotiv a vagonů, automobilů atd. Na jaře bylo stanoveno, že Německo musí ve formě reparací zaplatit 132 mld. Zlatých marek. Bylo zřejmé, že tuto sumu není Německo schopno

zaplatit. Nemohlo si ani půjčit, ani dostatečně zvýšit daně již tak chudému obyvatelstvu. Německá vláda proto zvolila tisknutí peněz.

V lednu 1923 navíc z důvodu neplacení reparací obsadily Francie a Belgie Porúří.

Německá vláda financovala odpor vyplácením mezd a ušlých zisků. Zdroje na to získala dalším tisknutím peněz.

Výsledkem byl rapidní nárůst cen. Ceny rostly tak rychle, že výplaty byly vypláceny i 2x denně. Také např. číšníci měnili během oběda několikrát ceny v jídelním lístku.

Míra inflace dosahovala desítky miliard procent. Také kurz marky se propadl – na konci války bylo možné koupit jeden dolar za 14 papírových marek, na konci roku 1923 stál jeden dolar 4 200 000 000 000 papírových marek.

Německé úřady v tu dobu nahradily papírové marky tzv. Rentenmarkou v hodnotě 1 Rentenmarka za 1 bilion papírových marek. Německá vláda přestala tisknout další peníze a na podzim roku 1924 byla zavedena tzv. Říšská marka.

Mírná inflace

Míra inflace dosahuje jednociferných hodnot. Lidé věří penězům. Drží hotovost nebo vklady v bankách. Uzavírají i dlouhodobé smlouvy v penězích.

Pádivá inflace

Inflace ročně dosahuje dvou či trojciferných hodnot. Lidé přestávají penězům věřit a snaží se jich držet co nejméně. Běžně dochází k indexaci (smlouvy mají inflační dodatky – např. růst mezd podle inflace, růst cen statků podle inflace, úrokové míry v bance podle inflace)

Hyperinflace

Míra inflace dosahuje stovky či tisíce procent ročně. Lidé opouštějí peníze, rozmáhají se platby v zahraničních měnách nebo dochází ke směnnému obchodu (zboží za zboží). Snad nejtypičtější příkladem hyperinflace je situace v Německu po 1. světové válce.

8.4 Dopady inflace

Nominální a reálný důchod

Nominální důchod je počet korun, které obdržíte např. ve formě mzdy, zisku, nájemného, úroku v bance atd.

Reálný důchod vyjadřuje množství statků a služeb, které si za daný nominální důchod můžete koupit.

Pokud by vaše mzda rostla rychleji (procentně), než rostou ceny, zjistíte, že si můžete za svou výplatu koupit více statků a služeb, neboli váš reálný důchod vzrostl.

Pokud vaše mzda roste, ale ceny rostou stejně, zjistíte, že si můžete koupit přesně tolik statků a služeb, kolik jste si jich mohli koupit před zvýšením mzdy a zvýšením cen, neboli váš reálný důchod se nezměnil.

Posledním případem je, když vaše mzda sice poroste, ale vy zjistíte, že si můžete nakonec koupit méně statků a služeb. Důvodem je, že ceny rostly rychleji než vaše mzdy. Váš reálný důchod klesl.

Uvedené příklady se týkaly růstu mezd, ale to samé platí i pro zisky z vašeho podnikání, pro nájemné, které získáte z pronájmu bytu, pro úrok, který získáváte ze svého vkladu v bance, atd.

Zjednodušeně můžeme napsat:

Procentní změna reálného důchodu = procentní změna nominálního důchodu – procentní změna cenové hladiny

Jestliže například vaše mzda vzrostla meziročně o 6 % a míra inflace činila 2 %, váš reálný důchod vzrostl přibližně o 4 %.

Inflace v České republice

Před rokem 1989 byly v tehdejším Československu ceny stanovovány centrálně. Oficiálně uváděná inflace sice byla nepatrná, ale ve skutečnosti nezachycovala inflaci úplně. Existovala zde potlačená inflace, která se projevovala v nedostatku zboží spíše než v růstu cen.

Již v roce 1990 došlo k postupné úpravě centrálně stanovených cen, např. byly odstraněny dotace spotřebitelských cen a došlo k zvýšení cen pohonných hmot. To se projevilo mírou inflace ve výši 9,7 %. Rok 1991 byl pak rokem cenové liberalizace, která se kromě některých výjimek (nájemné, elektřina, doprava) týkala většiny cen. Na růst cen dováženého zboží měla vliv i devalvace kurzu koruny a rozpad RVHP spojený s obchodováním za světové ceny. Míra inflace se v tomto roce vyhoupla na 56,6 %. K zamezení další akcelerace inflace byla přijata restriktivní hospodářská politika.

K výraznějšímu zvýšení inflace došlo ještě v roce 1993. To je spojeno se zavedením daně z přidané hodnoty, které se přímo projevilo v cenách statků a služeb.

České republice se podařilo zabránit rozpoutání inflační spirály. Míra inflace však zůstávala po většinu devadesátých let kolem 9-10 %. Počátek nového tisíciletí je spojen již s mírnou mírou inflace. Příčin je v jednotlivých letech více (restriktivní monetární politika, nízké světové ceny surovin, posilování kurzu koruny atd.)

Pokud očekáváte, že míra inflace bude v následujícím roce 3 % (a ona skutečně bude), a prosadíte si v kolektivní smlouvě růst mezd také o tři procenta, váš reálný důchod se nezmění. Problém však nastává, jestliže inflace vypukne, aniž byste ji očekávali.

Jaké dopady bude mít tato neočekávaná inflace:

- Negativně dopadne zejména na příjemce stálých nominálních příjmů, jako jsou například příjemci sociálních dávek a důchodci
- I když si prosadíte růst mezd, pokud tento nárůst bude nižší než inflace, váš reálný důchod klesne
- Negativně se projeví v příjmech většiny lidí z toho důvodu, že budou platit vyšší daně. Existují daňová pásma, a jestliže vám vlivem inflace rostou mzdy, můžete se posunout do vyššího daňového pásma a zaplatíte více na daních – tomu se říká taxflace
- Negativně se projeví neočekávaná inflace i u vašich úspor v bance. Jestliže si uložíte v bance peníze na účet s 3 % úročením a míra inflace bude za daný rok vyšší než 3 %, reálně ztrácíte.
- Naopak pozitivně bude působit neočekávaná míra inflace na dlužníky. Pokud splácíte například hypotéku s úrokovou sazbou 5 % (tato sazba bývá fixována na delší období) a kvůli inflaci vzrostou vaše mzdy, vrátíte vlastně méně hodnotné peníze
- Velmi negativně působí inflace při rozhodování firem ohledně investic – firmy při plánování investic porovnávají reálné výnosy s reálnými náklady. Jestliže se mezitím změní míra inflace, jejich očekávání nebude odpovídat realitě. Inflace tedy může odradit firmy od investování.
- Inflace způsobuje další náklady spojené například s tisknutím nových cenovek v obchodech, náklady s častějším kolektivním vyjednáváním atd.

8.5 Protiinflační politika

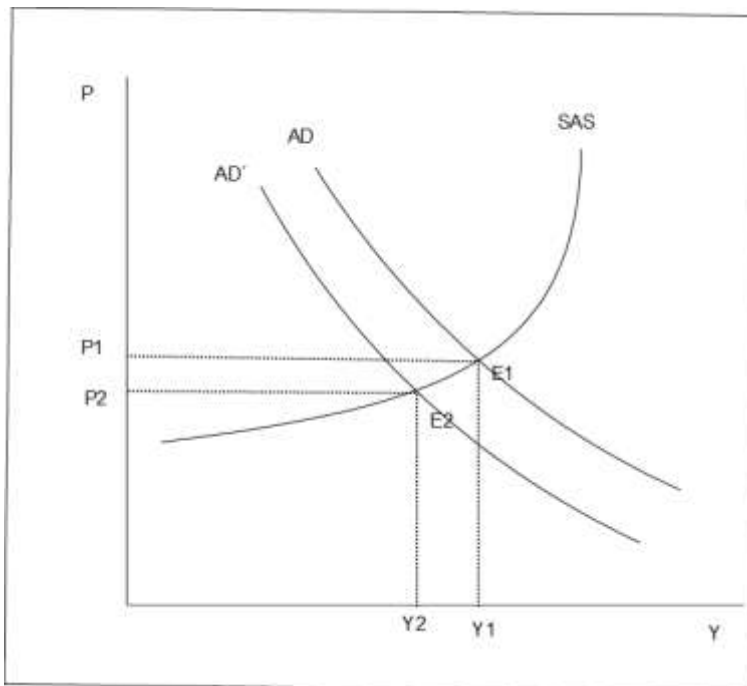
V předcházející části jsme vyjmenovali několik důvodů, proč považujeme inflaci za škodlivou. Proto také země přijímají protiinflační opatření. Boj s inflací však s sebou nese náklady, a to zejména v podobě poklesu produkce a růstu nezaměstnanosti.

Jaké opatření lze tedy přijmout:

- **Monetární restrikce** – centrální banka např. sníží množství peněz v oběhu nebo zvýší úrokové míry. Tím dojde k poklesu agregátní poptávky. Vedle poklesu produkce a zaměstnanosti klesne i cenová hladina.
- **Fiskální restrikce** – obdobně vláda může omezit své výdaje nebo zvýšit daně. Opět dojde k poklesu agregátní poptávky. Cenová hladina klesá, ale za cenu poklesu produkce a zaměstnanosti.
- **Odstranění očekávání** – výše jsme zmínili, že existuje setrvačná inflace, která je udržována inflačním očekáváním ekonomických subjektů. Proto je nutné toto očekávání odstranit. To se podaří vládě a centrální bance jen tehdy, když budou provádět důvěryhodnou politiku. Například dopředu prohlásí, že podniknou různé kroky ke snížení inflace. Jestliže se jim opravdu podaří snížit inflaci, ekonomické subjekty změni svá očekávání. Pokud však jejich slib bude jen prázdným gestem, inflační očekávání se nezmění a problém setrvačné inflace bude přetrvávat.
- **Cenová a mzdová regulace** – vláda zmrazí růst mezd a cen. V tržní ekonomice nejsou podobná opatření často vítána. Ochozí k potlačení informační funkce cen.

Navíc tato opatření mohou často inflaci pouze oddálit. Po zrušení cenové a mzdové regulace může inflace vypuknout znovu. Mzdové a cenové regulace jsou proto občas přijímány jen jako doplněk k fiskální a monetární restrikci.

Protiinflační politika – fiskální nebo monetární restrikce

8.6 Philipsova křivka – inflace a nezaměstnanost

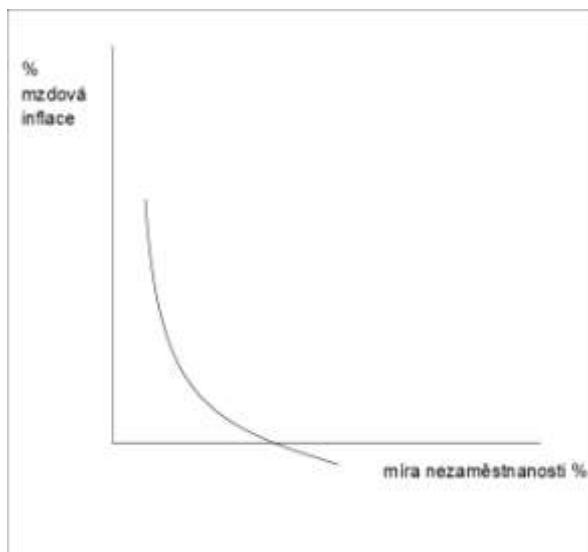
Původní mzdová verze Philipsovy křivky

V roce 1958 publikoval novozélandský ekonom A.W. Philips článek „Vztah mezi nezaměstnaností a mírou změny nominálních mzdových sazeb ve Spojeném království v letech 1861 – 1957“. V něm na základě empirických dat týkajících se míry nezaměstnanosti a míry změny nominálních mezd (mzdové inflace) zjistil, že mezi těmito dvěma veličinami existuje vztah.

Na vertikální osu nanášíme mzdovou inflaci a na horizontální osu míru nezaměstnanosti. Zobrazená Philipsova křivka zachycuje negativní vztah mezi mírou mzdové inflace a mírou nezaměstnanosti. Čím vyšší je míra nezaměstnanosti, tím nižší je mzdová inflace, a obráceně čím nižší je míra nezaměstnanosti, tím vyšší je mzdová inflace.

Proč tomu tak je? Pokud je nízká míra nezaměstnanosti, musí firmy k najmutí dodatečných pracovníků nabídnout vyšší mzdu. Také zaměstnanci si při nízké míře nezaměstnanosti mohou říci o vyšší mzdu. Je-li však míra nezaměstnanosti vysoká, zaměstnanci jsou ochotni vzít místo i za nižší mzdu.

Původní mzdová Philipsova křivka

Z obrázku je patrné, že nulová míra mzdové inflace je spojena s určitou mírou nezaměstnanosti – tuto míru nezaměstnanosti nazýváme přirozenou mírou nezaměstnanosti.

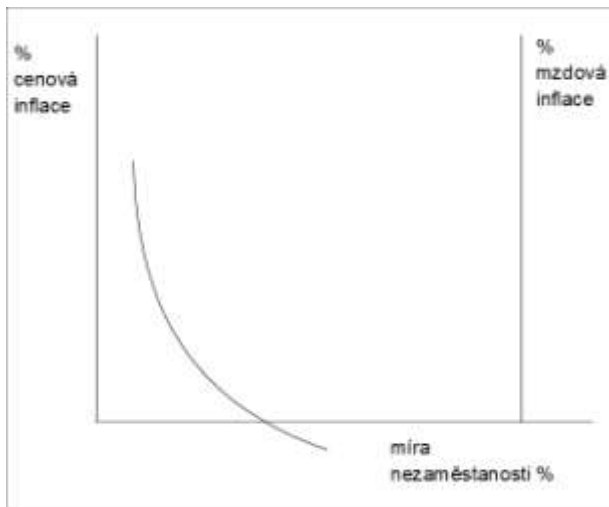
Cenová Philipsova křivka

P.A. Samuelson a R.M. Solow nahradili mzdovou inflaci v původní Philipsově křivce cenovou inflací. Vyšli přitom ze zjednodušujícího předpokladu, že firmy zvyšují své ceny (a tím roste inflace) podle toho, jak jim rostou mzdové náklady. A pak vzniká otázka, kdy firmy nepromítnou růst mezd do cen svých produktů? Je to tehdy, když zaměstnanci vyrobí více, neboli když roste produktivita práce. Přibližně lze napsat:

$$\text{Cenová inflace} = \text{Mzdová inflace} - \text{Růst produktivity práce}$$

% % %

Upravená cenová Philipsova křivka

Na horizontální ose měříme míru nezaměstnanosti. Na levou vertikální osu nanášíme cenovou inflaci a na pravou vertikální osu nanášíme mzdovou inflaci. Mzdová inflace vychází ze dvou procent, kdežto cenová inflace při nula procentech. Tak je zachycen předpoklad, že produktivita práce vzrostla o 2 %. Takto modifikovanou Philipsovu křivku lze definovat: vyjadřuje negativní vztah mezi cenovou inflací a mírou nezaměstnanosti.

Philipsova křivka v této podobě ukazuje, že si vláda a centrální banka mohou vybrat – buď bude nízká míra nezaměstnanosti, ale za cenu vysoké míry inflace, nebo bude nízká míra inflace, ale pouze za cenu vysoké míry nezaměstnanosti. Nelze dosáhnout nízké míry inflace a zároveň i nízké míry nezaměstnanosti.

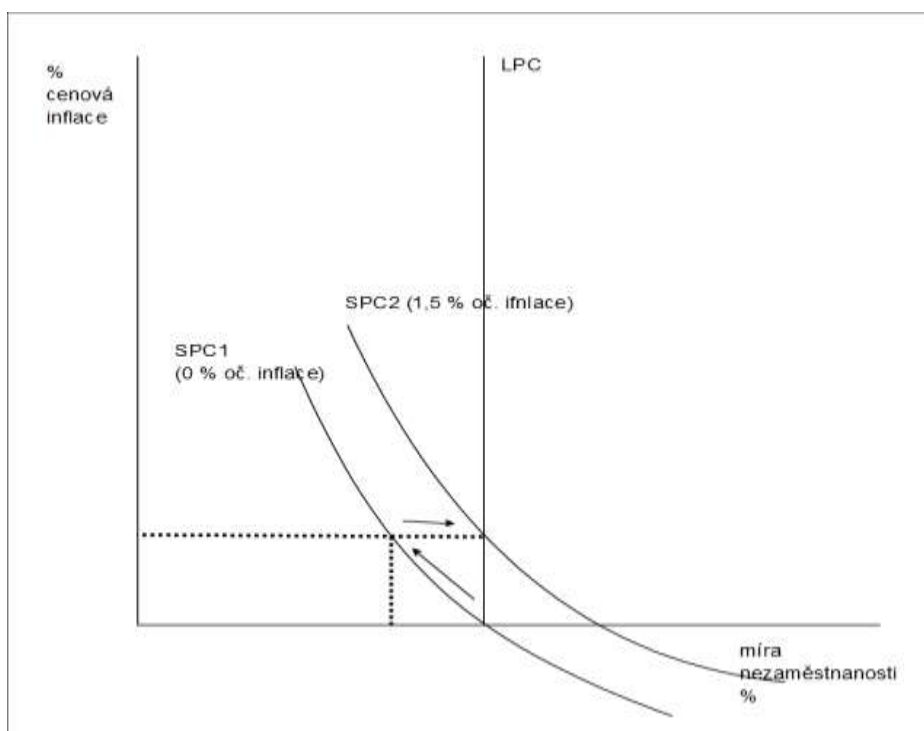
Philipsova křivka rozšířená o očekávání

S kritikou Philipsovy křivky přišel na konci 60. let minulého století M. Friedman. Substituční vztah mezi inflací a mírou nezaměstnanosti podle něho platí pouze v krátkém období, a to vlivem peněžní iluze. Vývoj v 70. letech byl charakterizován jak vysokou mírou nezaměstnanosti, tak zároveň vysokou mírou inflace. Vláda si tedy nemohla vybrat, zda chce nízkou míru inflace za cenu vysoké míry nezaměstnanosti nebo naopak.

Na obrázku máme Philipsovu křivku označenou SPC1. Tato Philipsova křivka je krátkodobá. Při nulové inflaci protíná míru nezaměstnanosti při přirozené míře nezaměstnanosti. Z kapitoly o nezaměstnanosti víme, že je to míra nezaměstnanosti, která odpovídá potenciálnímu produktu.

Vládě se zdá míra nezaměstnanosti vysoká, a proto zvýší vládní nákupy, aby ji snížila. Vlivem růstu agregátní poptávky firmy nabírají více pracovníků a nabídnou jim vyšší mzdy. Lidé tedy budou pod vlivem této peněžní iluze více pracovat. Mezitím však rostou ceny, a tedy inflace. Z výchozího bodu se posuneme po dané krátkodobé Philipsově křivce doleva. Vládě se podařilo snížit míru nezaměstnanosti a zaplatila za to cenu v podobě 1,5 % míry inflace.

Philipsova křivka rozšířená o očekávání

Co se však stane v dalším období? Lidé zjistí, že jim sice vzrostly nominální mzdy, ale zároveň vzrostla i inflace, a tudíž se jim nezměnila reálná mzda (nemohou si ve skutečnosti koupit více zboží). Proč by ale pak pracovali více? Peněžní iluze pomine a lidé omezí svou nabídku práce, firmy díky tomu omezí svou produkci a míra nezaměstnanosti se vrátí zpět na přirozenou míru. Lidé však budou pro další období očekávat, že míra inflace bude taková, jaká byla ve skutečnosti, tj. 1,5 %. Krátkodobá Philipsova křivka se posune doprava na SPC2. Očekávání inflace vedlo ke vzniku setrvačné inflace.

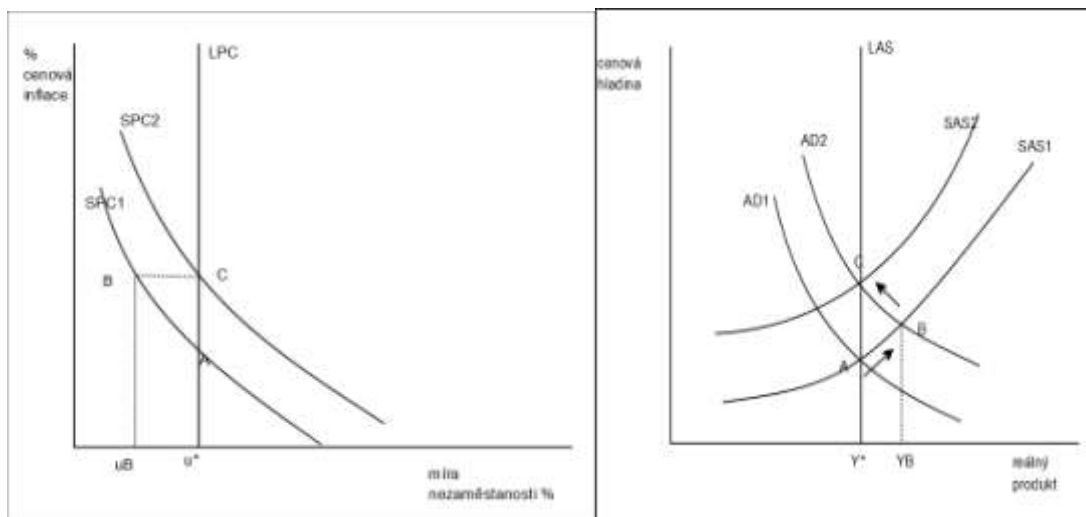
Představme si, že vláda zkusí snížení míry nezaměstnanosti znovu. Opět zvýší vládní výdaje, krátkodobě bychom se posunuli po SPC2 doleva – klesá nezaměstnanost, ale roste inflace. Lidé časem opět zjistí, že si nepolepšili, omezí nabídku práce, firmy svou produkci a nezaměstnanost se vrátí zpět na přirozenou míru. Míra inflace se však zvýší a lidé ji zabudují do svých očekávání (Philipsova křivka se posune celá doprava).

Pokud by pokračovala vláda dále obdobným způsobem, výsledkem bude pouze čím dál tím vyšší míra inflace. Říkáme, že inflace akceleruje.

Výklad o Philipsově křivce můžeme tedy zakončit shrnutím: volba mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace existuje pouze v krátkém období. V dlouhém období se nezaměstnanost nachází vždy na své přirozené míře a míra inflace akceleruje. Dlouhodobá Philipsova křivka je vertikální na úrovni přirozené míry nezaměstnanosti.

8.7 Philipsova křivka a model AD-AS

Philipsova křivka vyjadřuje vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace. Tato křivka však není osamoceným modelem v ekonomii. Lze ji zasadit do širšího rámce. Obrázek ukazuje, jak je Philipsova křivka propojena s modelem agregátní poptávky a agregátní nabídky.

Představme si, že ekonomika se ve výchozí situaci nachází v dlouhodobé rovnováze – bod A – na pravém obrázku se bod A nachází na dlouhodobé křivce agregátní nabídky (LAS) při potenciálním produktu (Y^*). V levé části tomu samozřejmě odpovídá bod A ležící na dlouhodobé Philipsově křivce při přirozené míře nezaměstnanosti (u^*). Zde je vhodné připomenout, že přirozená míra nezaměstnanosti je vlastně dlouhodobě udržitelná míra nezaměstnanosti – odpovídá tedy produktu nacházejícího se na potenciální úrovni.

Dále je záhodno upozornit na odlišnost obou obrázků, na levém obrázku měříme na vertikální ose míru inflace, neboli procentní změnu cenové hladiny. Na obrázku vpravo však měříme pouze cenovou hladinu – ne její změnu. Cenová hladina by zde mohla být měřena např. deflátorem HDP.

Pokračujme dále. Vláda bude chtít podpořit ekonomiku a bude chtít snížit míru nezaměstnanosti pod její přirozenou míru. Vláda proto např. zvýší vládní nákupy statků a služeb. Na pravém obrázku se posune křivka AD doprava. Tím roste produkt a také cenová hladina. Novým bodem krátkodobé rovnováhy bude bod B. Zvýšený produkt však musí být někým vyroben. Jak již víme, firmy mírně zvýší nominální mzdu. Pracovníci pod vlivem mylného očekávání začnou více pracovat. To se na levém obrázku promítne posunem také do bodu B a míra nezaměstnanosti klesla krátkodobě pod přirozenou míru. V krátkém období tedy roste produkt a díky tomu klesá míra nezaměstnanosti.

Co se však stane v dlouhém období? Zaměstnanci časem poznají, že se mýlili. Zjistí, že jim vlivem růstu cenové hladiny reálné mzdy klesly. Budou proto požadovat nárůst nominálních mezd. Růst nominálních mezd však na pravém obrázku povede k posunu krátkodobé křivky agregátní nabídky nahoru a produkt se vrátí zpět na potenciální úroveň (bod C), avšak při vyšší cenové hladině. A jak to bude u Philipsovy křivky? Pracovníci časem začnou měnit své očekávání – díky tomu se

křivka krátkodobé Philipsovy křivky posune doprava a novým bodem rovnováhy bude i zde bod C. Míra nezaměstnanosti se vrátila zpět na přirozenou míru.

8.8 Deflace

V předcházejícím výkladu jsme si uvedli negativní dopady inflace na ekonomiku. Ihned může vyvstat otázka: Jestliže je inflace tak špatná, není vhodnější mít deficit?

Ekonomové často na tuto otázku odpovídají rezolutně ne! Deflace podle nich má negativní dopady na ekonomiku podobně jako inflace a mnohdy jsou tyto dopady ještě nepříznivější.

Podívejme se na tento problém deflace pozorněji. Při deflaci je míra inflace záporná, neboli dochází k poklesu všeobecné cenové hladiny.

Dopad deflace lze stručně popsat následovně: při deflaci dlužníci musí vrátet hodnotnější peníze – dluhy jsou v nominálních jednotkách. Mnoho dlužníků se může dostat do problémů – firmy utrží nominálně méně při klesajících cenách, příjmy domácností nerostou tak, jak si dříve sami představovali. Problémy by mohly vést k bankrotům, k nesplácení úvěrů. Pokud by se z toho stal hromadný jev, docházelo by k omezování investic a spotřeby a výsledně k propadu hrubého domácího produktu a nárůstu míry nezaměstnanosti. Ekonomika by upadala do recese.

Učebnicovým příkladem deflace je vývoj cenové hladiny v Japonsku. Japonsko je postiženo deflací v podstatě od roku 1999. Popsané negativní dopady deflace lze opravdu v Japonsku nalézt.

Shrnutí

- Inflace je růst všeobecné cenové hladiny. Dochází při ní k poklesu kupní síly peněz.
- Všeobecnou cenovou hladinu měříme cenovými indexy – indexem spotřebitelských cen, indexem cen výrobců nebo deflátorem HDP.
- Index spotřebitelských cen pracuje s fixním košem statků. Porovnává jeho cenu v běžném roce s jeho cenou v roce základním
- Deflátor HDP se vypočítá jako podíl nominálního HDP a reálného HDP
- Míra inflace je růst cenové hladiny v procentech
- Deflace je opak inflace. Dezinflace je pokles tempa míry inflace
- Poptávková inflace je způsobena růstem některé složky agregátní poptávky
- Nabídková inflace je způsobena růstem nákladů
- Setrvačná inflace vzniká vlivem očekávání inflace, které se promění ve skutečnou inflaci
- Mzdově inflační spirála vzniká, pokud se očekávaná inflace promítne do růstu mezd, který je doprovázen neustálým zvyšováním peněžní zásoby
- Podle závažnosti rozeznáváme inflaci mírnou, pádivou a hyperinflaci
- Změnu nominálního důchodu v procentech můžeme přibližně získat součtem změny reálného důchodu v procentech a míry inflace
- Inflace negativně působí na příjemce nominálních důchodů, snižuje reálnou hodnotu vkladů, odrazuje od investování a způsobuje další náklady

- Protiinflační politika může nabývat podoby restriktivní monetární a fiskální politiky, cenové a mzdové regulace. U setrvačné inflace je nutno působit na odstranění inflačního očekávání
- Philipsova křivka zachycuje vztah mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace
- Krátkodobě může vláda volit mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace
- V dlouhém období volba mezi mírou nezaměstnanosti a mírou inflace neexistuje. Dlouhodobá Philipsova křivka je vertikální. Nezaměstnanost je vždy na úrovni své přirozené míry
- Neustálé snahy vlády snížit míru nezaměstnanosti povedou ke stále se zrychlující inflaci